OTPORNOST NA DEZINFORMACIJE – PREPORUKE ZA EU POLITIKE

Prosinac, 2025.

SVJETSKI SAVEZ MLADIH JUGOISTOČNA EUROPA
PROJEKT DECIDE

Co-funded by the European Union

Sadržaj

Uvod 2

Konferencija u Bruxellesu 3

Preporuke 4

Zaključak 9

u ime obitelji

World Youth Alliance Southeast Europe

PLATTFORM CHRISTDEMOKRATIE

ATEITININKAI

Co-funded by the European Union

Uvod

Duboka svjesnost o brzini i tehnološkom napretku današnjice potiče na razmišljanje o prekomjernoj količini informacija koje se svakodnevno odašilju u svijet u ovo digitalno doba. Među brojnim informacijama, javlja se i vrlo velik broj dezinformacija, što stvara izuzetno otežane okolnosti za provjeru točnosti i vjerodostojnosti istih, zbog čega je i organiziran projekt DECIDE.

DECIDE – Democratic Engagement through Critical Information Discernment and Education, dvogodišnji je projekt koji financira EU u okviru CERV-2023-CITIZENS-CIV, a pod vodstvom udruge „U ime obitelji“ (Hrvatska), s partnerima iz Austrije, Litve i Hrvatske, provodi se od lipnja 2024. do svibnja 2026. U sklopu projekta održana je trodnevna konferencija u Bruxellesu od 19. do 21. 11. 2025. pod nazivom „Kako ODLUČITI o budućim politikama/How to DECIDE on future policies“ kao sedmi događaj.

Raspravljalo se o nizu alata kojima se neprihvatljive situacije i okolnosti vezane za dezinformacije mogu provjeriti. Za kvalitetnu provjeru informacija potrebno je izdvojiti vrijeme i imati volju, ali i neovisnost od bilo koje političke strane, ideologije ili nekog javnog aktera. Uz navedenu provjeru, nužno je kritički promišljati, kao i sagledavati situacije primljenih informacija, a to je moguće uz visoku razinu medijske pismenosti. Uz sve navedeno, jedan od primarnih ciljeva projekta je omogućiti aktivan i nepristran dijalog između građana EU i donositelja odluka u vezi s političkim prioritetima nakon izbora za Europski parlament 2024.

Kako je već spomenuto, voditelj projekta je Udruga U ime obitelji (Hrvatska), a partneri su: Plattform Christdemokratie (Austrija), Ateitininkų Federacija (Litva) i Svjetski savez mladih Jugoistočna Europa (Hrvatska), ujedno i organizator briselske konferencije. Na konferenciji u Europskom parlamentu okupilo se više od 30 zastupnika iz Europskog parlamenta, partnerskih predstavnika, novinara i medijskih djelatnika, predstavnika civilnog društva i čelnika nevladinih organizacija iz Hrvatske, Litve i Austrije te stručnjaka za medijsku pismenost, dezinformacije, digitalnu komunikaciju i kreiranje politika EU-a.

Tijekom konferencije sudionici su kroz strukturirane rasprave, panele i okrugle stolove razmjenjivali zapažanja, iskustva, zabrinutosti i prijedloge vezane uz utjecaj dezinformacija na demokratske procese i svakodnevni život građana. **Zaključci i preporuke iz ovog dokumenta izravni su rezultat tog procesa zajedničkog promišljanja i dijaloga.**

Co-funded by the
European Union

Konferencija u Bruxellesu

Na bruxelleskoj konferenciji govorilo se o temama povezanim s kreiranjem europskih politika u eri post istine. Nadalje, na panelima, diskusijama i okruglom stolu raspravljalo se o misinformacijama i dezinformacijama kao prijetnji europskom demokratskom procesu, DSA, važnosti prepoznavanja dezinformacija i obrazovanja za medijsku pismenost, cenzuri i slobodi govora, medijskom diskursu u odnosu na civilno društvo, ljudskim pravima i slobodama te mogućim prijetnjama tim istim pravima i slobodama, jačanju institucionalnog i regulatornog okvira, isticanju objektivnosti provjeravatelja činjenica, stavljanju naglaska na važnost medijskog obrazovanja građana (posebno najmlađih) i građenju vlastitog stava kao podloge za donošenje informirane odluke, uz iznošenje konkretnih primjera iz područja aktualnih politika, umjetnosti, kulture i novinarstva.

Posebna vrijednost konferencije bila je u aktivnom sudjelovanju građana i predstavnika civilnog društva, koji su, uz stručnjake i političke aktere, ravnopravno sudjelovali u raspravama. Kroz otvoreni dijalog istaknute su konkretne zabrinutosti građana, ali i prijedlozi rješenja koji su kasnije oblikovani u preporuke za europske politike.

u ime obitelji
World Youth Alliance Southeast Europe
PLATTFORM CHRISTDEMOKRATIE
ATEITININKAI

Co-funded by the European Union

Preporuke

Sljedeće preporuke predstavljaju zajedničke zaključke i prijedloge sudionika trodnevne konferencije „Kako ODLUČITI o budućim politikama / How to DECIDE on Future Policies“, održane u Bruxellesu od 19. do 21. studenoga 2025. godine u okviru projekta DECIDE.

1. Jačanje institucionalnog i regulatornog okvira

Sudionici konferencije istaknuli su da je za sustavan i dugoročan odgovor na problem dezinformacija ključno je **jačanje institucionalnog i regulatornog okvira**. Institucije bi trebale imati jasno definirane nadležnosti, mehanizme suradnje i alate za praćenje te reagiranje na dezinformacijske kampanje. Kako bi se to postiglo potrebno je:

- **Razviti jasne nacionalne strategije za borbu protiv dezinformacija** - uključuju koordinaciju između ministarstava, regulatornih tijela, medijskih vijeća i obrazovnog sektora. Strategija mora imati mjerljive ciljeve i vremenske okvire.
- **Ojačati ulogu regulatornih tijela za medije** - osobito u području transparentnosti vlasništva, označavanja sponzoriranog i političkog sadržaja te nadzora nad digitalnim platformama.
- **Uvesti obvezu transparentnosti algoritama** (u mjeri u kojoj je to moguće) - za velike online platforme, posebno kada je riječ o preporučivanju sadržaja koji može imati društveni utjecaj.
- **Osigurati pravnu zaštitu slobode izražavanja** - uz istovremeno jasno razlikovanje dezinformacija od legitimnog mišljenja ili satire, kako se mjere ne bi koristile za cenzuru.
- **Uspostaviti krizne protokole** - za brzo institucionalno reagiranje u situacijama masovnog širenja dezinformacija (npr. tijekom izbora, kriznih situacija ili javnozdravstvenih izazova).
- **Poticati međunarodnu suradnju** - posebno unutar EU i regionalnih inicijativa, radi razmjene podataka, dobrih praksi i zajedničkog odgovora na prekogranične dezinformacijske kampanje.
- **Dosljedna primjena Akta o digitalnim uslugama (DSA)** - trebale bi biti strože provjere rizičnih algoritamskih sustava te veća transparentnost oglašavanja, kao i obveza platformi da procjenjuju i smanjuju sistemski rizik od dezinformacija.
- **Standardizacija metodologije za detekciju i praćenje dezinformacija kroz Europski opservatorij za digitalne medije (EDMO)** - predstavlja središte prekogranične i multidisciplinarne zajednice neovisnih provjeravatelja činjenica, akademskih istraživača i drugih relevantnih dionika za suradnju.
- **Uspostaviti nacionalne centre za borbu protiv informacijsko-komunikacijskih prijetnji** - koordinirani s EDMO-om.

Snažan institucionalni okvir ne smije se temeljiti isključivo na sankcijama, već na prevenciji, transparentnosti i suradnji. Regulacija mora pratiti tehnološki razvoj, ali i zadržati povjerenje javnosti kroz jasnoću.

2. Naglašavanje uloge obrazovanja

Građani i stručnjaci istaknuli su da obrazovanje predstavlja jedan od najučinkovitijih dugoročnih alata u jačanju otpornosti društva na dezinformacije. Snažno poticanje inicijative za medijsku pismenost jedno je od važnih djelovanja Europske unije (EU), kako bi osnažila građane da kritički procjenjuju informacije na internetu. Postoji mogućnost korištenja resursa poput smjernica Europske komisije za podučavanje o dezinformacijama. Važno je koristiti se pruženim i dostupnim metodologijama i alatima, kako bi došlo do globalnog razvoja medijske pismenosti te kako bi građani bili sposobni sami procijeniti informacije. Najvažniji koraci su:

- **Uvesti teme medijske i informacijske pismenosti u formalne kurikulume -** na svim razinama obrazovanja, kao međupredmetne sadržaje ili zasebne nastavne cjeline.
- **Osposobiti nastavnike i profesore** - kroz kontinuirane edukacije kako bi mogli poučavati prepoznavanje dezinformacija, izvora informacija i digitalnih manipulacija.
- **Poticati problemsko i istraživačko učenje** – prilikom kojeg učenici analiziraju stvarne primjere dezinformacija, uspoređuju izvore i argumentirano raspravljaju.
- **Razvijati digitalne kompetencije** - uključujući razumijevanje algoritama, društvenih mreža i ekonomije pažnje, kako bi učenici shvatili zašto se određeni sadržaji šire.
- **Poticati suradnju škola s medijima i civilnim sektorom** - kroz radionice, gostujuća predavanja i zajedničke projekte.

Obrazovanje ne smije biti jednokratna intervencija, nego kontinuiran proces koji prati tehnološke i društvene promjene. Sustavno ulaganje u obrazovanje gradi generacije koje su otpornije, samostalnije i odgovornije u informacijskom prostoru.

3. Poticanje medijske pismenosti najmlađih

Sudionici su se složili da djeca i mlađi učenici sve ranije dolaze u kontakt s digitalnim sadržajima, zbog čega je nužno započeti razvoj medijske pismenosti od najranije dobi, na njima prilagođen i pedagoški siguran način. Preporuka je:

- **Uvesti medijsku pismenost u rani i predškolski odgoj** - kroz igre, priče i jednostavne aktivnosti koje potiču razlikovanje stvarnog i izmišljenog sadržaja.
- **Razvijati prilagođene obrazovne materijale** - vizualne i interaktivne, koji objašnjavaju osnovne pojmove poput vijesti, oglasa, izvora i namjere poruke.
- **Uključiti roditelje i skrbnike** - kroz edukativne radionice i vodiče, kako bi mogli podržati djecu u sigurnom korištenju medija kod kuće.
- **Poticati razvoj emocionalne pismenosti** - dezinformacije često ciljaju emocije poput straha ili uzbuđenja, što je posebno važno kod djece.

- **Učiti djecu postavljanju pitanja** - primjerice: tko je ovo napravio, zašto, mogu li provjeriti negdje drugdje?

Cilj nije opterećivati djecu složenim konceptima, nego razviti temelje kritičkog odnosa prema informacijama. Rano usvojene navike postaju temelj odgovornog ponašanja u kasnijem digitalnom životu.

4. Isticanje objektivnosti provjeravatelja činjenica

Tijekom rasprava prepoznato je da provjeravatelji činjenica imaju zaista ključnu ulogu u borbi protiv dezinformacija, ali njihova učinkovitost ovisi o povjerenju javnosti u njihovu objektivnost i neovisnost. Zato je potrebno:

- **Osigurati jasne i javno dostupne metodologije rada -** objašnjavaju kako se činjenice provjeravaju, koji se izvori koriste te kako se na kraju donose zaključci.
- **Naglašavati neovisnost od političkih i ekonomskih interesa** - uključujući transparentno financiranje organizacija koje se bave provjerom činjenica.
- **Primjenjivati jednake kriterije na sve aktere** - bez obzira na političku ili ideološku pripadnost.
- **Otvoreno ispravljati vlastite pogreške** - jer transparentnost u pogreškama jača samu vjerodostojnost.
- **Komunicirati rezultate jasno i pristupačno** - rezultate treba objašnjavati na jasan i svima razumljiv način, bez podcjenjivanja publike ili nametanja stava.

Objektivnost je komunikacijska odgovornost, a povjerenje se gradi dosljednošću, otvorenošću i profesionalnim standardima.

5. Prepoznavanje i suprotstavljanje dezinformacijama

Zaključeno je kako učinkovito suprotstavljanje dezinformacijama zahtijeva kombinaciju tehnoloških, edukativnih i društvenih mjera koje djeluju preventivno i reaktivno. Mjere glase:

- **Razvijati alate za rano prepoznavanje dezinformacija** - uključujući analizu trendova, narativa, datuma objava i izvora širenja.
- **Poticati građane na aktivnu ulogu** - kroz prijavljivanje sumnjivog sadržaja i sudjelovanje u edukacijama.
- **Primjenjivati strategije „prebunkinga“** - unaprijed upozoravati na tipične obrasce dezinformacija prije nego što se prošire.
- **Jačati suradnju između platformi, medija i institucija** - kako bi se smanjilo širenje štetnog sadržaja bez ugrožavanja slobode izražavanja.
- **Razvijati otpornost, a ne samo reakciju** - fokusirajući se na dugoročno jačanje kritičkog mišljenja.
- **Kontinuirano unaprjeđivanje mjera –** neprestano pratit učinak mjera, kako bi se moglo reagirati i unaprjeđivati.

Suprotstavljanje dezinformacijama nije jednokratna borba, već kontinuirani društveni proces koji zahtijeva uključivanje svih razina, od samog pojedinca do institucija.

6. Edukacija o politikama EU-a

Sudionici su se složili da jasno razumijevanje stvarnih politika i aktivnosti EU-a može pomoći u prepoznavanju raznih neutemeljenih tvrdnji i manipulacija koje su usmjerene protiv demokratskih procesa, poput izbora. Neki načini su:

- **Uključivanje u inicijative EU-a -** Postoje razni projekti i natječaji koje je EU financirala u koje se građani mogu uključiti, a koji su usmjereni na borbu protiv dezinformacija i jačanje medijske pismenosti. Jedan od takvih projekata je upravo i DECIDE.
- **Uključiti edukaciju o EU politikama u formalno i neformalno obrazovanje** - s posebnim naglaskom na medijsku pismenost i cjeloživotno učenje.
- **Poticati korištenje službenih izvora informacija** - poput mrežnih stranica Europske komisije ili Europskog parlamenta te educirati građane kako provjeravati informacije i dokumente dostupne na tim platformama.
- **Razvijati sposobnost kritičke analize sadržaja o EU u medijima i na društvenim mrežama** - uključujući razlikovanje činjenica od mišljenja, komentara i propagandnih poruka.
- **Usmjeriti edukativne aktivnosti na razotkrivanje čestih dezinformacijskih narativa**, primjerice onih koji dovode u pitanje demokratsku legitimnost EU-a ili netočno prikazuju izborne procese.
- **Poticati suradnju obrazovnih institucija, medija i civilnog društva** - kako bi se osigurali kvalitetni, dostupni i društveno relevantni edukativni sadržaji.

Edukacija o politikama EU-a ne smije biti percipirana kao promidžba, već kao alat za osnaživanje građana. Informirani građani lakše prepoznaju manipulacije, donose odluke na temelju činjenica i aktivno sudjeluju u demokratskim procesima. Time se dugoročno jača povjerenje u institucije i otpornost društva na dezinformacije.

7. Jačanje međusektorske suradnje i uključivanja zajednice

Istaknuto je da učinkovita borba protiv dezinformacija zahtijeva koordinirano djelovanje različitih aktera, institucija, obrazovnog sustava, medija, provjeravatelja činjenica, civilnog društva i samih građana. Izolirane mjere imaju ograničen učinak, dok međusektorska suradnja omogućuje sveobuhvatan i održiv pristup jačanju otpornosti na dezinformacije. Kako bi se to uspjelo potrebno je:

- **Uspostaviti formalne mehanizme suradnje -** između državnih institucija, regulatornih tijela, medija, obrazovnih ustanova i organizacija civilnog društva koje se bave medijskom pismenošću i provjerom činjenica.
- **Poticati razmjenu informacija i dobrih praksi** - uključujući zajedničke baze znanja, redovite sastanke i koordinirane reakcije u slučaju širenja dezinformacija.
- **Uključiti lokalne zajednice** - knjižnice, škole i kulturne centre kao mjesta edukacije i javnog dijaloga o dezinformacijama i pouzdanim izvorima informacija.

- **Osnažiti ulogu civilnog društva** - koje često ima izravan kontakt s građanima i može prilagoditi edukativne sadržaje specifičnim potrebama različitih skupina.
- **Poticati suradnju s digitalnim platformama** - uz poštivanje slobode izražavanja, radi bržeg prepoznavanja i ograničavanja širenja štetnog sadržaja.
- **Uključiti građane kao aktivne sudionike** - kroz kampanje, radionice i alate za prijavu sumnjivog sadržaja.
- **Osigurati transparentnost suradnje** - kako bi se izbjegla percepcija političke pristranosti ili netransparentnog djelovanja.

Jačanjem međusektorske suradnje stvara se kohezivan sustav otpornosti, u kojem se dezinformacije ne rješavaju samo reakcijom, već zajedničkim preventivnim djelovanjem cijelog društva.

Co-funded by the European Union

Zaključak

Otpornost na dezinformacije ključna je za očuvanje povjerenja građana u institucije, medije i demokratske procese. Suvremeni informacijski prostor, obilježen brzim širenjem sadržaja i složenim političkim narativima, zahtijeva sveobuhvatan pristup koji kombinira regulaciju, obrazovanje i društvenu suradnju. Jačanje institucionalnog i regulatornog okvira omogućuje koordinirano djelovanje i pravodobno reagiranje, dok obrazovanje i medijska pismenost jačaju sposobnost građana da prepoznaju netočne ili manipulativne informacije. Posebno je važno uključiti najmlađe, jer rana edukacija stvara temelje kritičkog mišljenja i odgovornog korištenja medija. Nužna je prije svega objektivnost alata za provjeru informacija, kako bi se razvijalo kritičko mišljenje i sama vještina suzbijanja širenja dezinformacija. Europska unija ima ključnu ulogu u ovoj temi jer može i trebala bi ulagati u projekte za zaštitu objektivnosti provjeravatelja činjenica (fact-checkera). Provjeravatelji činjenica i edukacija o EU politikama dodatno povećavaju otpornost društva. Transparentno i pristupačno komuniciranje rezultata, te jasno razumijevanje stvarnih politika i nadležnosti EU-a, pomaže građanima da razlikuju provjerene informacije od neutemeljenih tvrdnji. Uspostava međusektorske suradnje između institucija, obrazovanja, medija, civilnog društva i građana stvara kohezivan sustav otpornosti. Takav pristup omogućuje rano razotkrivanje dezinformacija, njihovo učinkovito suprotstavljanje i poticanje informiranog sudjelovanja u demokratskom životu.

Konačno, projektni pristup koji kombinira regulaciju, edukaciju, provjeru činjenica i suradnju društvenih aktera doprinosi stvaranju otpornog, informiranog i demokratski odgovornog društva.

Ove preporuke predstavljaju glas sudionika konferencije i građana uključenih u projekt DECIDE, koji su kroz dijalog, razmjenu iskustava i zajedničko promišljanje artikulirali svoje viđenje otpornijeg, transparentnijeg i demokratskijeg europskog informacijskog prostora.

Dokument ne predstavlja samo analizu izazova, već **konkretan doprinos građana europskoj raspravi o budućim politikama**, s ciljem jačanja povjerenja, slobode izražavanja i informiranog sudjelovanja u demokratskim procesima.

Financira Europska unija. Međutim, izražena stajališta i mišljenja samo su stajališta i mišljenja autora i ne odražavaju nužno stajališta i mišljenja Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni tijelo koje dodjeljuje bespovratna sredstva ne mogu se smatrati odgovornima za njih